

HAYDARPAŞA YANGINI ÇIKARILACAK DERSLER

Yrd. Doç. Dr. Yonca Erkan KÖSEBAY

Khas öğretim üyesi

Haydarpaşa Garı'nın çatısının yanması herkes tarafından iyi bilinen, ancak nedense hayata geçirilemeyen bazı önlemleri bir kez daha hatırlara getirmiştir. Bunların en başında, ülkemizde tarihi olsun ya da olmasın, yapıların yangın güvenliğinin olmadığı gerçeği gelir. Özellikle insanların toplu olarak buldukları kamu yapılarında, bir yangın planı ve buna bağlı olarak geliştirilen önlemlerin alınmış olması beklenir. İlgili yönetmeliklerde bu konu etraflıca açıklansa da bu yazı çerçevesinde kısaca bu konuya bir kez daha değinmekte yarar görülmüştür.

Yangın önlemleri, yangın oluşmadan alınabileceği gibi, yangın çıkması durumunda yapılacakların belirlendiği bir eylem planı olarak da dile getirilebilir. En temel hedef yangının hiç çıkmamasıdır. Bu amaçla yanıcı maddelerin kullanımında gösterilecek özen çok önemlidir. Yangın çıkmadan alınacak önlemlerin başında yapıların duman dedektörleri ve yangın söndürme sistemi ile donatılması gelir. Yangın söndürme sistemleri, itfaiye muslukları, kum-kova gibi basit gereçlerden oluşabileceği gibi, sulu söndürme metodlarından (su fiskiyeleri ya da su buharı sistemi) biri ya da kuru söndürme araçlarından oluşabilir.

Her kurumda yangından sorumlu bir kişinin olması gerekir. Bu kişinin yangın durumunda yapılması gerekenleri önceden bilen diğer çalışanları koordine etmesi beklenir. Kompleks yapılar için en ideali, yukarıda belirtilen önlemlere ek olarak yangın duvarı denilen, tehlike anında yapının bölümlerini birbirinden ayıran bir sistemin, yapıyla birlikte tasarlanmasıdır. Ancak söz konusu tarihi yapılar olduğunda, tehlike büyümekle birlikte, bu sistemlerin uygulanabilirliği zorlaşmaktadır. Çünkü, duman dedektörü ve sabit yangın söndürücü sistemler tarihi yapıların taşıyıcı sistem ve diğer yapı malzemelerini tahrip edebilmekte, açıktan geçirilmesi durumunda ise estetik kaygılara neden olmaktadır. Bu noktada yaratıcı çözümlere ihtiyaç vardır. Haydarpaşa özelinde yukarıdaki önlemler değerlendirildiğinde, 2000 yılına gelene kadar yapıda özel eğitilmiş bir yangın personeli bulunduğu, o tarihe kadar tüm yangın söndürme araçlarının tam ve uygun yönetmelikler çerçevesinde ele alındığı, ancak 2000 yılından sonra söz konusu personelin emekliye ayrılmasıyla birlikte, yangın konusunun önemini yitirdiği anlaşılmıştır. Günümüzde yapı herhaği bir duman dedektörü ya da yangın söndürme sistemi ile donatılmamıştır. Bunların da ötesinde, çatıda yapılan onarım sırasında daha önce de bir yangın tehlikesi geçirmiş olmasına rağmen, tarihi yapılarda kullanılması çok riskli olduğu bilinen bir yangın yöntemi tercih edilerek, yapı tehlikeye atılmıştır.

Tarihi yapılar için yangın yüksek ısı nedeniyle başlı başına bir tehlike olmakla birlikte, yangın söndürme çalışmaları da bu tip yorgun ve yaşlı yapılar için tahrip edici olabilmektedir. Burada etkin olan faktörler çok miktarda suyun yapının bünyesine girmesiyle başlar. Tarihi yapılarda kullanılan malzemeler (taş, ahşap, metal vb.) suya/neme karşı çok duyarlıdır. Örneğin ıslanan ahşap şişer, boyutsal olarak genişler; dolayısıyla çevresini saran diğer malzemelere zarar verebilir.

Uzun süre nemli kalan bir ahşap eleman, biyolojik oluşumlar için (mantar, küf ve böcekler) ideal gelişme ortamları oluştururlar. Bu tür etkilere maruz kalan ahşap elemanın taşıyıcılık kapasitesi azalır ve yapı için tehlike oluşturabilir. Taş malzeme de neme karşı duyarlıdır. Özellikle su emme kapasitesi yüksek olan gözenekli malzemeler, bünyelerine su almalarıyla birlikte, yapılarında bulunan ya da çimento ile yan yana kullanılmış ise çimento içindeki çözünebilir tuzları harekete geçirir. Bu durum, malzemenin ıslanma/kuruma döngüsü içinde bünyesindeki tuzların cephede birikmesine neden olur. Bu koşullara bir de don eklenecek olursa, malzeme içinde biriken su ve tuz kristalleri genişler taşın içinde mikro ya da makro çatlaklara/kopmalara neden olabilir. Metal malzemenin nem ile oksitlendiği yani paslandığı herkes tarafından bilinen bir bozulma türüdür.

Yangınlar, Haydarpaşa'da olduğu gibi kültür varlığının önemli bir bölümünü ortadan kaldırdığında, yeniden yapım sürecinde yapının orijinal durumunun detaylı olarak bilinmesi gerekir. Yapının varsa orijinal çizimleri veya mevcut durumunu gösteren rölevo çizimleri bu amaçla kullanılabilir. Bu tespit tarihi yapılara ait belgelerin de korunması gerekli olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu aşamada Haydarpaşa'nın yeniden yapımı sırasında kullanılacak belgelerin varlığı sorgulanmalıdır.

Güncel olarak tartışılan konunun, 'Haydarpaşa'nın yangın sebebiyle tahribi' olmasına karşın, Haydarpaşa Garı uzun süredir, ona belki de yangından daha fazla zarar verecek büyük ölçekli projelerin tehdidi altındadır. Bu tehditlerin başında Haydarpaşa Limanı ve Gar sahasının mevcut işlevlerinden uzaklaştırılarak ticaret, konut alanı ve turizm bölgesine dönüştürülme çabaları gelir.

Bu alan, Tarihi Yarımada silüetinin en iyi izlenebildiği uzunca bir kıyı şeridinden oluşur. SİT alanı olmasına karşın, 2004 yılından beri bu bölgeyi dönüştürmeyi hedefleyen çok sayıda proje üretilmiş, ancak kamunun sağduyusu sayesinde, şimdilik engellenebilmiştir.

Bazı noktalarda bu proje ile iç içe geçen dünya çapında önemde olan Marmaray Projesi de Haydarpaşa Garı ve banliyö güzergâhındaki 19. yüzyılda inşa edilmiş diğer demiryolu yapıları için bir tehdit oluşturmaktadır. Buradaki sorun İstanbul'un her iki yakasındaki demiryollarını denizaltından tüp ile bağlamayı hedefleyen projenin, Haydarpaşa ve Sirkeci Garları'nı atlaması (bypass etmesi) ve mevcut tren istasyonlarını işlev dışı bırakarak, yeni 36 adet istasyonun inşa edilecek olmasıdır.

Proje kapsamında günümüzde iki hat olarak kullanılan demiryolunun üç hatta çıkarılması ön görülmüş, ancak tescilli olan ve yalnızca iki hattın geçişine olanak tanıyan köprülerin mevcudiyeti hesaba katılmamıştır.

Buna ek olarak, kamulaştırma yapmamak ve mevcut parsel içinde bu üç hattın geçişini olanaklı kılmak için, tarihi istasyonların

peronlarının ve saçaklarının yıkılması gerekmektedir. Tahrip edilecek olan demiryolu yapıları bunlarla sınırlı kalmayacak, anıt özelliği göstermese dahi demiryolu mirasının bir parçası olan birçok endüstri mirası örneği de yıkımlardan nasibini alacaktır.

Marmaray Projesi gerçekleştirildiği takdirde tarihi, sosyal, kültürel ve mimari açıdan çok değerli, İstanbul'u Anadolu ve Rumeli'ye bağlayan, 19. yüzyıl demiryolu çağını yansıtan kentimizdeki tek demiryolunun izlerini yitirmiş olacağız.

O durumda, Anadolu insanı denizi ilk kez Haydarpaşa'da göremeyecek, evlatlarımızı Sirkeci Garı'ndan yolcu edemeyeceğiz. Ya da efkar dağıtmaya başka yerlere gidecek, trenin sesine martıların sesini katamayacağız.

